

УДК 37.015.31:7.012

Томашевський В. В.*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КОНЦЕПЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Статтю присвячено дослідженню окремих аспектів концепції формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах, а саме меті, завданням і напрямкам формування естетичної культури майбутніх фахівців з дизайну в умовах вищої школи. Зокрема, автором розглядаються чинники, що впливають на визначення мети формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах та їх інтерпретацію в сучасній теорії та практиці з точки зору соціального, культурологічного, професійного, особистісного, духовного, педагогічного й інших підходів, надається розгорнутий аналіз системи завдань формування естетичної культури майбутніх дизайнерів і конкретизуються основні напрямки здійснення цього процесу.

Ключові слова: концепція формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, мета, завдання та напрямки формування естетичної культури майбутніх дизайнерів.

На сучасному етапі розвитку вищої освіти в Україні актуальними стають питання системних змін як у спеціальних, так і галузевих освітніх процесах, перегляд стратегічних напрямів роботи ВНЗ, спрямованості на усвідомлення кінцевого результату, модернізацію та вдосконалення шляхів і методів досягнення мети навчання. Йдеться про обґрунтування на концептуальному рівні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів і визначення вихідних позицій щодо організації цього процесу у вищих навчальних закладах. Важливість цих дій зумовлена тим, що естетична культура особистості перебуває в стані розвитку та динамічних змін, що висуває перед освітньо-виховною практикою вимоги, пов'язані з необхідністю її формування відповідно до зростаючих потреб суспільства та нових викликів, які наявні у сфері суспільних відносин, розвитку духовної культури тощо.

Аналіз основних досліджень і публікацій засвідчив, що питання естетичної культури входять до кола зацікавлень багатьох сучасних учених (В. Бутенко, І. Зязюн, М. Каган, Л. Левчук, С. Мельничук, Н. Миропольська, М. Овсянніков, Г. Падалка, Л. Печко, Г. Шевченко та ін.), якими розглядаються різні аспекти формування естетичної культури особистості. Це дозволило дійти висновку, що естетична культура становить собою духовно-функціональне утворення особистості, що дозволяє встановлювати плідний зв'язок із проявами прекрасного в дійсності та мистецтві, сприяє розвитку найважливіших якостей людини, зокрема її естетичної свідомості та активності, засвідчує про функціонування механізму самоорганізації естетичної культури, підвищення творчої активності майбутніх фахівців з дизайну.

Невирішеними залишаються питання концептуального осмислення означеної проблеми, яке передбачає передусім теоретичне обґрунтування ціннісної спрямованості педагогічного процесу, пов'язаного з формуванням естетичної культури майбутніх дизайнерів у системі вищої професійної освіти. Метою статті є аналіз таких аспектів, як мета формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах; завдання формування естетичної культури студентів-дизайнерів у процесі професійної підготовки; напрямки формування естетичної культури майбутніх фахівців з дизайну в умовах вищої школи.

Мета нашої статті – розгляд формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах. На нашу думку, теоретичний аналіз цього питання має певну зумовленість, пов'язану з тим, що в сучасній теорії та практиці до його осмислення та вирішення вчені підходять по-різному. Це дозволяє отримати різні погляди на цей аспект освітньо-виховного процесу, що вносить певну невизначеність

*© Томашевський В. В.

і породжує використання на практиці різних тлумачень того, що треба розуміти під метою формування естетичної культури майбутніх дизайнерів.

Слід зазначити, що наукова інтерпретація цього питання охоплює декілька підходів: соціальний, культурологічний, професійний, особистісний, духовний, педагогічний та інші, й кожний із них заслуговує на увагу. Так, на рівні соціальної інтерпретації мета формування естетичної культури пов'язана з підготовкою особистості до глибокого сприймання, адекватної оцінки, відповідального ставлення до естетичних цінностей минулого й сьогодення. На рівні культурологічної інтерпретації мета формування естетичної культури особистості пов'язана з підготовкою її до активного зв'язку з художньо-естетичними цінностями, виявом відповідних інтересів, орієнтацій, потреб тощо. З погляду професійної освіти, мета формування естетичної культури особистості інтерпретується як необхідна умова ефективного виконання професійно орієнтованих завдань, творчих проектів тощо.

Викликає певний інтерес визначення мети формування естетичної культури, що відбувалося на рівні поглядів і тлумачень особистості. У цьому разі мета формування естетичної культури інтерпретується як набуття досвіду, необхідного для естетичного використання в побуті, навчанні, спілкуванні, творчості. На педагогічному рівні мета формування естетичної культури особистості інтерпретується з урахуванням спрямованості освітньо-виховного процесу. Йдеться про набуття необхідних естетичних знань, розвиток умінь сприймати прекрасне, збагачення естетичного досвіду та ін.

Чинні в сучасній теорії та практиці інтерпретаційні підходи в осмисленні сутності, змісту, характеру, способів досягнення мети формування естетичної культури особистості заслуговують на увагу. Водночас учені ще не дають відповіді на питання щодо мети формування естетичної культури майбутніх дизайнерів. За таких обставин в умовах чинної освітньо-виховної діяльності вищих навчальних закладів мета формування естетичної культури майбутніх дизайнерів не залучається до вказаного процесу, не набуває цілеспрямованого й ефективного педагогічного забезпечення і практичного вирішення.

Теоретичне дослідження цього питання дозволяє зазначити, що мету формування естетичної культури майбутніх дизайнерів важливо розуміти як *генералізовану складову освітньо-виховного процесу, що охоплює в собі сукупність естетичних якостей особистості, детермінованих впливом зовнішніх і внутрішніх чинників* (рис. 1).

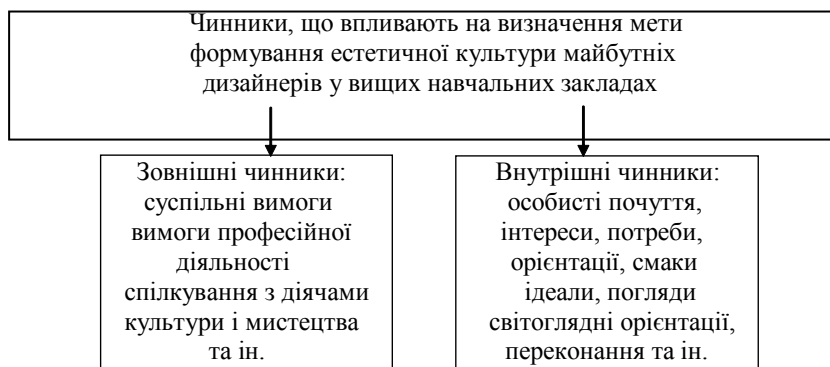

Рис.1. Чинники, що впливають на визначення мети формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах

Зовнішні чинники впливу привносять у цей процес розуміння того, що особистість має відповідати на визначені вимоги і відповідним чином реагувати на їх зміст. Йдеться про усвідомлення особистістю важливості підготовки до глибокого сприймання, розуміння, оцінки, інтерпретації художньо-естетичних цінностей, необхідності пізнання законів краси, гармонії, виразності предметів і явищ

навколишньої дійсності та мистецтва, доцільності участі в заходах культуротворчого змісту та ін.

Водночас визначення мети формування естетичної культури особистості не набуває належного змісту і спрямованості, якщо до цього процесу не залучаються внутрішні чинники впливу. Саме вони надають особливу виразність меті формування естетичної культури, в якій обов'язково мають бути враховані особистісні якості, зокрема інтереси, потреби, ціннісні орієнтації, ідеали та смаки.

Завдання формування естетичної культури майбутніх фахівців з дизайну у процесі професійної підготовки. Характерною ознакою процесу формування естетичної культури майбутніх дизайнерів є те, що в ньому наявні естетичні якості, які вимірюються в часі минулого, сьогодення та майбутнього. Йдеться про те, що в структурі естетичної культури майбутніх дизайнерів є складові, які мають більший чи менший ступінь розвитку, які вимагають відповідного диференційованого підходу в освітньо-виховному процесі, які знайшли певну педагогічну підтримку у своєму розвитку, а які ще перебувають на стадії очікування та отримання відповідної допомоги в системі вищої школи.

Як засвідчують дані науково-педагогічних спостережень, значна частина студентів-дизайнерів відчуває певні труднощі, пов'язані з набуттям необхідного їм естетичного досвіду, розвитком умінь і навичок розвитку самостійного зв'язку зі світом прекрасного, його пізнання та творчого освоєння. Багатьом із тих, хто планує в майбутньому взяти участь в художньо-конструкторській діяльності, ще не вистачає необхідного досвіду освоєння дійсності за законами краси, виразності, гармонії, що стримує їх в художньо-творчому процесі, не дає відповіді на питання, пов'язані з прийняттям рішень інноваційного змісту.

Зазначене переконує в тому, що в процесі формування естетичної культури майбутніх дизайнерів потрібно вирішувати відповідні завдання. В умовах чинної освітньо-виховної практики викладачі вищих навчальних закладів намагаються вирішувати різні за своїм змістом завдання, які мають загальний або конкретний характер, співвідносяться між собою або мають протилежну спрямованість, ураховують вікові або індивідуальні особливості. За таких обставин виникає потреба у відповідному осмисленні найбільш характерних завдань, які потребують свого теоретичного осмислення та практичного вирішення у процесі формування естетичної культури майбутніх дизайнерів.

Нами досліджено це питання і на цій основі визначено основні завдання формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах (рис. 2).

Рис. 2. Завдання формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах

Актуалізація естетичної культури майбутніх дизайнерів є тим завданням вищої школи, яке передбачає відповідні педагогічні дії. До них можна віднести такі, як поширення в студентській аудиторії прикладів, коли естетична культура допомагає

особистості в прийнятті та осмисленні важливих духовних цінностей; розкриття сутності та значення естетичної культури в різних сферах життєдіяльності людини – праці, навчанні, побуті, спілкуванні, дозвіллі, творчості та ін.; виявлення широких можливостей естетичної культури в удосконаленні фізичних, психологічних, соціальних і творчих якостей особистості. Ці педагогічні дії, пов'язані з актуалізацією естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах, спрямовані на те, щоб зазначене завдання набуло позитивного вирішення і спонукало майбутніх дизайнерів до активного спілкування, пізнання естетичних цінностей та цілеспрямованого формування естетичної культури.

Збагачення естетичної культури студентів-дизайнерів є важливим завданням вищих навчальних закладів. Усвідомлення цього висуває перед вищою професійною школою завдання щодо збагачення естетичної культури майбутніх дизайнерів, надання цьому духовно-функціональному утворенню особистості необхідного соціального, художнього та естетичного змісту. Адже майбутні художники-конструктори у своїй творчій діяльності мають широко використовувати власний інформаційний фонд, розвивати асоціативне, образне мислення, акумулювати нові естетичні ідеї, погляди, творчі рішення з тим, щоб залучити їх до процесу осмислення творчих проєктів, спиратися на них під час прийняття відповідальних рішень художнього й естетичного змісту. Збагачення естетичної культури майбутніх дизайнерів є завданням вищої школи, вирішення якого сприятиме створенню необхідної основи функціонування та розвитку складових їх духовного утворення.

Зміцнення зв'язку естетичної культури з професійною діяльністю майбутніх фахівців з дизайну є важливим завданням вищих навчальних закладів. Оскільки естетична культура особистості пов'язана з найважливішими видами діяльності – ігровою, рольовою, комунікативною, навчальною, пізнавальною, професійною, культуротворчою, художньо-конструкторською, мистецькою та ін., то вона, без сумніву, впливає на зміст, характер, спрямованість цих видів діяльності. Зміцнення зв'язку естетичної культури з професійною діяльністю майбутніх дизайнерів є завданням вищої професійної освіти, яке передбачає послідовні й цілеспрямовані педагогічні дії. На їх основі естетична культура як духовно-функціональне утворення особистості виявляє себе як важливий чинник зростання професійної майстерності, вияву якостей, що необхідні для забезпечення естетичного змісту та виразності творчої продукції художника-конструктора.

Вирішення завдання забезпечення самоорганізації естетичної культури майбутніх дизайнерів пов'язано з тим, що студенти-дизайнери прагнуть до самостійності й відповідальності при вирішенні важливих питань духовного, психологічного, культурологічного, пізнавального та творчого змісту. Естетична культура є тим духовно-функціональним утворенням, в якому простежуються важливі тенденції до самореалізації та відповідного використання й розвитку власних духовних і, зокрема, естетичних цінностей. Вища професійна школа має супроводжувати цей процес, надаючи студентам-дизайнерам відповідну допомогу. Саме тому, приймаючи рішення з цього питання, вищі навчальні заклади створюють важливі передумови для посилення внутрішніх процесів саморегуляції, самоусвідомлення та самовідчуття. Ці процеси є свідченням того, що особистість усвідомлює значущість естетичної культури й використовує для її розвитку наявний потенціал та регуляторні можливості.

Напрямок формування естетичної культури майбутніх фахівців з дизайну в умовах вищої школи. Обґрунтування концепції формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах передбачає визначення мети, завдань, а також напрямків цього процесу. Учені наголошують, що напрямки освітньо-виховної діяльності є різними, характеризуються своєю спрямованістю на досягнення певних цілей, спроможністю об'єднувати педагогічні дії для надання необхідних освітніх послуг, наявністю взаємозв'язку між окремими формами, методами та способами впливу на особистість. Ними також зазначається, що напрямок освітньо-виховного

процесу є неформальним його проявом. В його основі перебувають такі аспекти, як зміст, характер організації, способи впливу на свідомість, засоби передання певного досвіду, методи формування конкретних якостей особистості, стимулювання її та заохочення до певних видів діяльності. У напрямку освітньо-виховної роботи педагогічні дії та рішення набувають узгодженого характеру, координуються певним чином, набувають відповідного зв'язку, залежності, системності, оптимальності тощо. Це робить таку педагогічну категорію важливою і такою, що заслуговує глибокого осмислення та ефективного використання на практиці.

Питання, що стосується напрямків формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах, висвітлені в науково-педагогічній літературі, що дозволило вченим виділити окремі його ознаки. Йдеться, зокрема, про навчальну, наукову, позааудиторну роботу, яку дослідники визначають як окремі напрямки освітньо-виховного процесу. Утім зазначене питання ще залишається недостатньо обґрунтованим. З урахуванням зазначеного, нами виявлено спробу теоретично проаналізувати це питання та розкрити освітньо-виховні можливості таких напрямків формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, як прагматичний, теоретичний та духовно-функціональний (рис. 3).

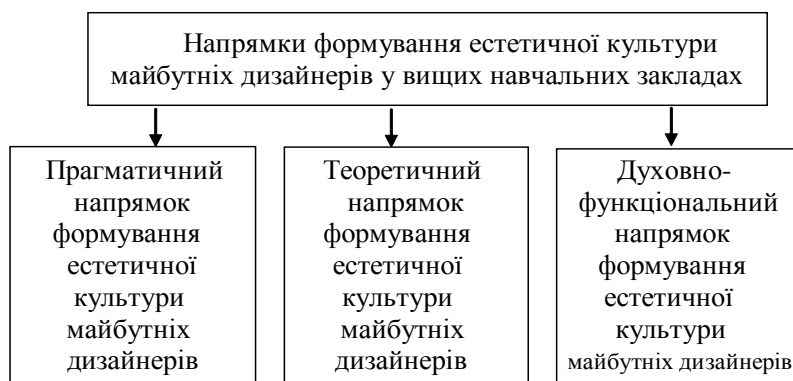

Рис. 3. Напрямки формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах

Прагматичний напрямок формування естетичної культури майбутніх дизайнерів вищих навчальних закладах відзначається тим, що естетична культура майбутніх фахівців з дизайну розглядається через призму її практичного використання. Визначені вченими положення засвідчують, що прагматичний підхід до формування естетичної культури майбутніх дизайнерів розраховано на посилення зв'язку цього процесу з потребами сучасної практики. Майбутні фахівці з дизайну мають засвідчити свою готовність до використання набутих естетичних знань, понять, уявлень, умінь і навичок у процесі свого життя, спілкування, навчання, творчості. При цьому особливого значення набувають розвинені можливості щодо естетичного пізнання та освоєння дійсності за законами краси для професійної діяльності майбутніх дизайнерів.

Теоретичний напрямок формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах розглядається нами як теоретична основа естетичного ставлення особистості до навколишньої дійсності та мистецтва. Учені вважають, що становлення естетичної свідомості людини на науковій основі має важливе значення. Це пояснюється тим, що у своєму естетичному розвитку особистість проходить декілька етапів: передестетичний (до 3 років), коли формуються основні психічні механізми естетичного відображення дійсності, виникають першоеlementи естетичної спрямованості дитини; естетичний етап (з 3 до 7 років), що відрізняється перевагою синкретичної художньо-ігрової діяльності; пізнавальний (логіко-понятійний) етап шкільного віку, коли разом із певним згасанням безпосереднього ставлення до явищ життя та мистецтва посилюється об'єктивно-пізнавальна активність; етап ціннісно-

орієнтаційної діяльності свідомості (юність), який характеризується логічним, теоретичним обґрунтуванням своїх особистих смаків та ідеалів за допомогою певного кола знань; етап практично-перетворювальної діяльності, що охоплює всі форми трудової та соціально-організаційної активності. Характеризуючи особливості естетичного розвитку людини на різних етапах її становлення та формування, вчені наголошують, що в студентському віці є особливо важливою роль естетичного виховання, насамперед оволодіння науковою естетичною теорією на основі історико-культурних, мистецтвознавчих та загальнонаукових знань.

Зазначимо що теоретичний напрямок формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах передбачає передусім розвиток естетичної свідомості та надання їй системного характеру. Саме тому пріоритетного характеру набувають педагогічні дії, пов'язані з переданням студентам-дизайнерам знань у галузі естетики, мистецтвознавства, культурознавства, історії художньої культури тощо. За таких умов передбачається не лише ознайомлення з певними знаннями естетичного та художнього змісту, але й розвиток наукового світогляду, який дозволяє системно осмислювати, оцінювати та відповідним чином інтерпретувати явища та процеси, які наявні в дійсності та мистецтві.

Теоретичний напрямок формування естетичної культури майбутніх дизайнерів має свої переваги і водночас засвідчує, що його можливості ще не є достатніми для успішного вирішення означеної проблеми.

Ще одним напрямком формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах є духовно-функціональний. На відміну від інших підходів до вирішення означеної проблеми, духовно-функціональний напрямок визначає розвиток особистісних якостей пріоритетним завданням вищої школи. У цьому полягає його відмінність і водночас перевага порівняно з прагматичним і теоретичним підходами до формування естетичної культури особистості.

Здійснений нами теоретичний аналіз духовно-функціонального підходу до формування естетичної культури майбутніх дизайнерів дозволяє зазначити таке:

1. Естетична культура особистості є її духовно-функціональним надбанням. Цінність і значення її важливо усвідомлювати не лише з погляду забезпечення на її основі суспільних, професійних, побутових потреб, не лише з погляду адекватного реагування на суспільні цінності. Цей аспект є важливим, але він не буде реалізований, якщо механізм функціонування цього духовного утворення особистості залишається несформованим. Саме тому виникає необхідність упровадження духовно-функціонального напрямку формування естетичної культури майбутніх дизайнерів.

2. Естетична культура особистості є самоорганізаційною системою, що функціонує на основі залучення таких її складових, як естетична свідомість, естетична активність та естетична самоорганізація. Духовно-функціональний напрямок, на відміну від інших, розрахований на залучення до освітньо-виховного процесу як об'єкта впливу основних складових цього процесу.

3. Естетична культура особистості має бути готовою до системних змін, які передбачають оновлення змісту, способів реагування на естетичні явища і процеси, розвиток механізму самоорганізації. На основі духовно-функціонального напрямку освітньо-виховного процесу вищої школи вирішення цього питання набуває цілеспрямованого характеру.

Отже, духовно-функціональний напрямок формування естетичної культури майбутніх дизайнерів спроможний забезпечити ефективний розвиток їх естетичної свідомості, естетичної активності та можливостей самоорганізації. Це дозволяє особистості виходити на рівень глибокого осмислення естетичних цінностей, виявляти естетичну активність в умовах повсякденного життя та професійної діяльності, постійно використовувати внутрішні важелі впливу з метою вдосконалення естетичної культури.

Таким чином, для теоретичного обґрунтування концепції формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у ВНЗ украї важливим було визначити мету, завдання

та напрямки цього процесу та актуалізувати їх відповідно до сучасних вимог підготовки майбутніх фахівців з дизайну у вищій школі. Отримані результати надають можливість для подальшого теоретичного поглиблення концептуальних засад формування естетичної культури майбутніх дизайнерів, а саме визначення принципів і педагогічних умов формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах.

Література:

1. Бутенко В. Г. Культурологічні аспекти формування естетичної свідомості учнівської і студентської молоді / В. Г. Бутенко // Педагогічні науки. – Херсон : ХДУ, 2003. – Вип. 34. – С. 17-20.
2. Зязюн І. А. Мистецтво у розвитку особистості : монографія / Іван Андрійович Зязюн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
3. Мельничук С. Г. Теорія і практика формування естетичної культури майбутніх учителів: історико-педагогічний аспект 1860-1990 рр. : монографія / Сергій Гаврилович Мельничук. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. Володимира Винниченка, 2006. – 248 с.
4. Шевченко Г. П. Естетизація навчального процесу у вищій школі / Г. П. Шевченко // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Слов'янськ : СДП, 1998. – Вип. VI. – С. 3-6.

Томашевский В. В.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ КОНЦЕПЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ ЭСТЕТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ДИЗАЙНЕРОВ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Статья посвящена исследованию отдельных аспектов формирования эстетической культуры будущих дизайнеров в высших учебных заведениях, а именно цели, задачам и направлениям формирования эстетической культуры будущих специалистов-дизайнеров в условиях высшей школы. В частности автором рассматриваются факторы, которые влияют на определение цели формирования эстетической культуры будущих дизайнеров в высших учебных заведениях и их интерпретация в современной теории и практике с точки зрения социального, культурологического, профессионального, личного, духовного, педагогического и других подходов, предоставляется развернутый анализ системы задач формирования эстетической культуры будущих дизайнеров и конкретизируются основные направления осуществления этого процесса.

Ключевые слова: концепция формирования эстетической культуры будущих дизайнеров, цель, задачи и направления формирования эстетической культуры будущих дизайнеров.

Tomashevsky V. V.

SOME ASPECTS OF CONCEPTION OF ESTHETIC CULTURE FORMATION OF FUTURE DESIGNERS AT HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The article is devoted to the research of certain aspects of esthetic culture formation of future designers at higher educational establishments, especially to the aim, objects and ways of esthetic culture formation of future designers in the context of higher school. Particularly, the author deals with the factors, which have impact on goal setting of esthetic culture formation of future designers at higher educational establishments and their interpretation in modern theory and practice from the viewpoint of social, cultural, professional, personal, moral, pedagogical and other approaches. Therefore, the author finds out the aim of esthetic culture formation of future designers at higher educational establishments as a generalized component of educational process, which covers personal esthetic qualities, determined by the influence of external and internal factors. The developed analysis of the tasks system of esthetic culture formation of future designers at higher educational establishments is laid out in the article. These tasks can be realized through the actualization, enrichment and support of self-organization of esthetic culture of future designers, and also strengthening of connection between esthetic culture and their professional activity. The author defines main ways of this process (pragmatic, theoretical, moral and functional) and emphasizes necessity of their combination.

Keywords: conception of esthetic culture formation of future designers, the aim, objects and ways of esthetic culture formation of future designers.